

Maija Krekle

Visu mūžu — uz saviem Misiņiem

1952.gada decembris. Pie Misiņa bibliotēkas smagajām durvīm stāv jauna meitene. Tūlīt viņa saņemsies un atvērs tās, lai ieietu. Vēl brīdis, lai saņemtu drosmi. Un tad durvis ir atvērtas, pirmie soļi sperti, trepēs satiktais vecais vīrs — Kārlis Egle — norādījis, kur jāiet...

Tā viņa nāca uz *Misiņiem* piecdesmit sešus gadus, vienu mēnesi un trīs nedēļas. No divdesmitgadīgās meitenes Mildas vispirms kļuvusi par biedreni Laukgali, tad par Laukgales kundzi, visu laiku būdama mūsu Mildiņa un mūsu Laukgalīte. Tik ilgi oficiāli strādājis šajā bibliotēkā nav neviens, pat Jānis Misiņš. Milda Laukgale sāka strādāt lasītavā, pēc tam ilgu laiku veidoja un kārtoja arhīvfondus, deviņus gadus bija Misiņa bibliotēkas (toreiz gan tā bija J.Misiņa vārdā nosauktā Latviešu literatūras nodaļa) vadītāja un pēdējos septiņpadsmit gadus strādāja grāmatu krātuvē. Mums, kolēģiem, vienmēr likās, ka bez viņas Misiņi nav iedomājami. Īstenībā tas, ka viņa nokļuva bibliotēkā un pat Latvijā, bija diezgan liela nejaušība.

Mildai 5 gadi

Dzimta, ģimene, bērība, jaunība

Pirmais pasaules karš no mājām un dzimtenes tālumā aizdzina daudzas latviešu ģimenes. Arī Rīgas važona Mārīņa Liepiņa ģimene devās tālajā ceļā uz Sibīriju. Omskas apgabalā viņi atrada sev jaunu dzīves vietu, iekopa zemi, uzcēla māju. Kurzemes Ozolaine (*Kurjano Dubovka*) bija latviešu ciems, kurā cilvēki glabāja savas tautas tradīcijas, bērnus mācīja latviešu skolā. Anna, Mārīņa sieva, tā arī neapguva krievu valodu, vienīgie vārdi, ko viņa zināja svešajā mēlē, bija "suns ir sobaks, bet kaķis — koška". Liepiņu meita Emīlija spēlēja teātri, dziedāja korī, tur — mākslinieciskajā

pašdarbībā — viņa iepazinās ar jauno, stalto, muzikālo tumšmati Pēteri Čāču, kura ģimene bija ieradusies Sibīrijā no Rēzeknes puses. Abi jaunieši sadziedājās, sadejojās, saspēlējās — un jau nepilnu deviņpadsmit gadu vecumā Emīlija kļuva par Pētera sievu. Pēc četriem gadiem Ziemassvētkos piedzima Čāču pirmā meitiņa Zelma, bet 1932.gada 10.februārī gadu vecajai māsiņai pievienojās mazā Milda. Par to, ka notiek kolektivizācija, centralizācija un citi procesi, meitenītēm nebija daļas. Viņas priecājās, ka varēja dzīvot kopā ar vecvecākiem, tēti un mammu vienā draudzīgā, mīļā ģimenē. Tas, ka pie viņiem viesojās Maskavas latviešu teātra aktieri, ka viņu mājās vienmēr cieņā bija grāmatas, meitenēm likās pats par sevi saprotams. Tētis bija visu ciņīts kolhoza priekšsēdētājs un, protams, mazajai Mildai viņš bija pats labākais, gudrākais un skaistākais. Pārņācis no darba, lai cik noguris, tēvs vienmēr ņēma savas meitenes klēpī un pārrunāja dienas notikumus. Milda jutās tēva meita — pēc tīfa izslimošanas viņai nogāja baltie matiņi un vietā izauga melni un kupli. Kā jau mazākajai un drošākajai, viņai piederēja tēva uzmanības lielākā daļa.

1937.gada 5.decembris uz visiem laikiem atņēma Zelmam un Mildai gaišo bērības pasauli. Naktī viņu mājās tēvu arestēja. Meitenes tika izsviestas no gultiņas, lai tur meklētu aizliegto literatūru un slepenas vēstules. Tēvs stāvēja pie sienas un skumju pilnām acīm noraudzījās postažā. Māte raudāja, lūdzās. Meitenes pārbijušās kļiedza. Tad tēvu aizveda. Uz visu mūžu bērnu atmiņā palika viņa izmisuma un sāpju pilnais atvadu skaņiens. Laikam viņš jau saprata, ka nekad vairs neredzēs ne sievu, ne savas mazās meitiņas.

Lai kā arī Emīlija centās uzzināt, kas ar vīru noticis, braucot uz Omsku un tiekoties ar PSRS Valsts drošības komitejas (NKVD) priekšniecību, rakstot vēstules ar lūgumiem pārskatīt viņa lietu, atbilde bija viena — Pēteris Čācs ir arestēts pamatoti un notiesāts uz 10 gadiem labošanas darbu nometnē bez tiesībām sarakstīties. Daudz, daudz vēlāk, kad bruka Padomju Savienība, mēs uzzinājām, ko patiesībā šie vārdi nozīmēja. Tā bija nošaušana bez tiesas. Tikai 2007.gadā biedrības "Memoriāls" datubāzē Milda Laukgale noskaidroja tēva nāves dienu. Nāvessods bija izpildīts 1938.gada 27.februārī, nepilnus trīs mēnešus pēc aresta.

Ģimenei sākās grūts laiks. Māte no bēdām un pārdzīvojumiem smagi saslima. Meitenes bēdējās par tēvu un raizējās par māti, baidījās kļūt bārenes. Kad Emīlija atveseļojās, viņai nācās strādāt smagus un vienkāršus darbus kolhoza govju fermā, jo kā tautas ienaidnieka sieva viņa vairs nedrīkstēja strādāt ciema padomē. Meitenes gāja mātei palīgā. Jau no agras bērības viņas pierada pie grūta darba. Skola likās kā atpūta. Kad Milda sāka mācīties, latviešu skolas vairs nebija, tā tika likvidēta līdz ar skolotāju... Taču meitenei bija viegla galva. Arī krievu valodā skolojoties, visas atzīmes ar Staļina un Ļeņina bildēm rotātajās liecībās bija "otlično" ("teicami"). Milda darbojās visur, kur vien varēja: lasīja dzejoļus, dziedāja, vingroja un sportoja. Viņa varēja iemācīties no galvas visgarākos dzejas un prozas gabalus un tos izteiksmīgi nolasīt, tāpēc viņai bieži vien bija jāuzstājas. Reiz kādā svinīgā skolas sarīkojumā, runājot bezgala vienmuļu kara aprakstu, Milda ieraudzīja,

ka dažiem klausītājiem galva jau klanās, bet līdz priekšnesuma beigām vēl krietns gabals — nu ko tur daudz, viņa, izlaidusi veselu blāķi teksta, svinīgi noskaitīja pēdējo rindiņu un, aplausiem skanot, pazuda aiz priekškara.

Tālu projām no Sibīrijas ciema plosījās karš. Uz fronti bija devušies visi jaunie vīrieši. Sievietēm un bērniem nācās strādāt viņu vietā. “Visu fronti!” — bija tā laika lozungs, tādēļ mājās palikušajiem bieži vien nācās cīnīties ar badu. Pavasaros cilvēki meklēja laukos pērnos kartupeļus, nobirušos graudus, plūca nātres un vārīja zupā... Uzliesmoja slimības. Mildas vectēvs Mārtiņš Liepiņš, palicis vienīgais spēcīgais vīrietis ciemā, iecelts par kolhoza priekšsēdētāju, brauca pa mājām, lai nogādātu slimnīcā tīfa slimniekus vai arī lai apglabātu tos, kam vairs nebija vajadzīga nekāda palīdzība. Arī viņa paša dzīve drīz vien beidzās slimnīcas barakā. Tā nu viņas palika četras sievietes vien — vecmāmiņa, māte un abas māsas Zelma un Milda. Palika un izturēja.

Nākamajā gadā pēc kara beigām viņas saņēma izsaukumu uz Latviju. Vecmāmiņas brālis bija par to pārpējies. “Beidzot vairs nebūs jāgana tie negantie kolhoza teļi!” — tāda bija četrpadsmitgadīgās meitenes galvenā doma, dodoties tālajā ceļā uz senču zemi, par kuru viņa nebija ne sapņojusi, ne pēc tās ilgojusies. Tur būs neredzēti radi, sveši cilvēki, svešas mājas. Sibīrijā palika bērnības draugi, skola, kurā viņa bija labākā skolniece, dzimtais ciems, mīļās mājas, dziļie meži ar lielajām, tik saldajām ogām. Uz mūžiem tur palika tētis un vectēvs.

Pirmo gadu Latvijā Milda ar mammu un māsu nodzīvoja Bārbeles “Lejniekos” pie vecmāmiņas māsas ģimenes. Septīto klasi viņa pabeidza Bārbeles skolā. Lai arī viņas latviešu valoda bija tīra un skaidra, tomēr teoriju mācījusies viņa nebija. Un klase smējās, kad Milda teica “lokomotīvs” lokatīva vietā. Taču skolotāji bija pretimnākoši, saprotoši, viņi daudz palīdzēja čaklajai meitenei. Protams, Milda ne tuvu vairs nebija teicamniece, tomēr atzīmes bija pietiekami labas, lai jau nākamajā mācību gadā varētu mācības turpināt vidusskolā Rīgā. Tur gan atkal nācās dzīvot pie radiem, būt nabaga kalponītes lomā. Milda bija kā Pelnušķīte — skaista, gudra un čakla, bet vienmēr atkarīga no citu labvēlības. Arī “Lejniekos” nebija laika laiskoties: darāms darbs gan mājā, gan kūtī, gan uz lauka un dārzā. Bet skolā viņai bieži bija jāiztiek vien ar gara maizi. Radu tantes dotā pavalga nedēļai nepietika...

Visskaistākais, kas ar Mildu “Lejniekos” notika — viņa tur sastapa savu Ilmāru. Kādā vēlā rudens vakarā deviņpadsmitgadīgais jauneklis atgriezās mājās no karadienesta. Gribēdams pārsteigt savējos, strauji vēra istabas durvis vaļā — un palika apjucis stāvam, ieraudzījis pazīstamajā telpā neredzētu jauniņu meiteni melniem matiem, tik skaistu un spulgacainu... Tā iesākās viņu mīlasstāsts, kas ilga visu mūžu.

No 1947. līdz 1951.gadam Milda mācījās Rīgas 5.vidusskolā. Mācībām viņai atlika maz laika, jo vajadzēja auklēt radu bērnus, tīrīt dzīvokli, palīdzēt saimniecei — vecmāmiņas brāļa sievai — visos darbos. Mazie puikas Vova un Rūdis gan bija mīļi, bet izcili palaidņi. Mūžīgais nogurums, pārpūle un vājais uzturs darīja savu — meitene saslima ar tuberkulozi. Pēdējo vidusskolas

gadu viņa mācījās mājās, arī eksāmenus pieņemt skolotāji nāca pie viņas uz Daugavgrīvas ielas dzīvokli. Tik un tā dzīve bija skaista! Blakus bija Ilmārs, kurš, sācis mācības Latvijas Valsts universitātes Filoloģijas fakultātē, arī dzīvoja šajā mājā. Viņš ticēja, ka Milda reiz kļūs viņa sieva. Ilmārs gaidīja Mildas jāvārdu jau no tā tālā 1946.gada rudens vakara... Cik daudz vēstuļu un dzejoļu viņš meitenei pa šiem gadiem sarakstījis! Cik bieži viņi abi staigājuši pa Āgenskalnu, Dzegužkalnu, Pārdaugavas mazajām ieliņām, runādamies un par savu nākotni sapņodami! Un cik Milda viņu nebija ķircinājusi, stāstīdama par saviem pielūdžiem ballēs! Ilmārs visu prata un zināja, tikai dejot gan nemācēja...

1951.gada 3.decembrī Ilmārs neaizgāja uz dažām lekcijām un ar alpu vijolišu pušķi gaidīja Mildu pie dzimtsarakstu biroja. Bez liekiem vārdiem ceremonija bija galā, un Milda Čača kļuva par Mildu Laukgali. Pēc pāris dienām no laukiem atbrauca Ilmāra vecāki ar lauku labumiem, Mildas mamma un māsa, sanāca draugi studenti, uzdāvinādami jaunajai ģimenei Ļeņina Kopoto rakstu pilnu komplektu (to cītīgi konspektēt nācās vēl Laukgalu meitām un viņu kursa biedriem, tā ka dāvana patiesi noderēja), un decembrim neraksturīgi siltajā dienā visi priecājās un liksmoja uz nebēdu.

Vīrs — students, bet jaunā sieva — piena un sviesta tresta direktora sekretāre. Slimība pazudusi uz neatgriešanos, jaunība un skaistums uzplauka. Sekretāres darbs kārtīgajai un godīgajai Mildai sāka kļūt nepatīkams... No tresta viņa aizgāja ļoti ātri.

Misiņa bibliotēkas darbiniece Elza Glāzere, kas šad tad viesojās pie tantes, bija noskatījusi Mildu. Arī viņas dēls slimoja ar tuberkulozi, diemžēl viņa veselība arvien pasliktinājās un pavisam jauns viņš vēlāk mira. Vai nu šī kopīgā nelaime, vai arī kas cits piesaistīja viņas uzmanību jaunajai sievietei, bet Glāzerīte ļoti vēlējās, lai Milda strādātu *Misiņos*.

Pirmie gadi *Misiņos*

1952.gada 1.decembrī viņa tomēr netika pieņemta darbā. Nesen par direktori kļuvusi Marta Peizuma lika Mildai noskaidrot, pēc kura kriminālkodeksa panta notiesāts viņas tēvs. “Laikam man te nav, ko darīt,” Milda nolēma un savāca savus dokumentus. Komunistes Glāzeres (kas revolūcijas laikā bija satikusi pašu Ļeņinu!) iekļūšanās visu mainīja. Jau 3.decembrī biedrenei Peizumai nekas nebija iebilstams, un Milda Laukgale kļuva par LPSR Zinātņu akadēmijas Misiņa bibliotēkas lasītavas darbinieci. Viņa tika nodota inteliģentās un pieredzējušās bibliotekāres Elzas Tomsones rokās. Jau pirmajā darba dienā viņas abas devās godpilnā uzdevumā — sveikt rakstnieku Andreju Upīti viņa 75 gadu jubilejā.

Tas bija dīvains un pārmaiņu pilns laiks *Misiņos*. Tikko no direktora pienākumiem bija atbrīvots K.Egle, paša J.Misiņa izraudzītais bibliotēkas vadītājs. Tieši viņš bija tas cilvēks, kuru no bibliotēkas darbiniekiem pirmo — jau trepēs — savā atnākšanas dienā satika Milda Laukgale. Ilggadējās Misiņa bibliotēkas darbinieces Milija Andersone un Elīza Boša vēl arvien strādāja, bet tika turētas tālāk no lasītājiem. Daudz nesaprotamu lietu bija jāveic bibliotekāriem. Grāmatas, kas nebija nodotas

1955.gadā ar meitu

1960.gadā ar vīru un meitām
Arkādijas parkā

specfondā, vajadzēja kārtīgi izpētīt, izsvītrot jaunajai varai netikumus vārdus un uzvārdus vai pat izplēst padomju varai naidīgu autoru rakstītos priekšvārdus citādi vērtīgiem klasikas darbiem. Bija ļoti jāuzmanās, lai nepasacītu kaut ko lieku, padomju lasītājam nevajadzīgu. Tā kā arī E.Tomsones pagātne nebija "kristālskaidra" — viņa kara gados bija devusies uz Vāciju — biedrene Peizuma gribēja, lai kāds, vislabāk Milda Laukgale, viņu novēro... Vai nu jaunības maksimālisms, vai iedzimtā taisnīguma izjūta Mildai lika droši un pārliecināti atteikties no šāda piedāvājuma: ja tā jādara, tad viņa ies projām no darba. Tomsonīte viņai bija paraugs gan darbā, gan sadzīvē, viņa daudz mācījās no vecākās kolēģes, apbrīvoja viņas smalkjūtību, dziļās zināšanas, laipno izturēšanos un izturētību. No E.Tomsones Mildai apguva arī tīri sievišķīgas viltības, lai lasītavā nebūtu jā-sarkst un jāmulst no lasītāju uzmanības. Asprātībās varēja vingrināties ar K.Egli, kam bieži vien patika pacie-moties lasītavā. Misiņa bibliotēkas patriarhs radīja cie-ņu un bijību pret bibliotēku, sarunas ar viņu, K.Egles personības spēks lika jaunajai darbiniecei iemīlēt savu darbu un nodoties tam ar sirdi un dvēseli.

Protams, alga bija ļoti maza. Jaunajai Laukgalu ģimeinei — bibliotekārei un aspirantam — naudas bieži vien nepietika, tāpēc bērni pagaidām netika plānoti. Tie vienkārši paši ieradās! Nepilnus četrus gadus pēc kāzām ģimene papildinājās ar pirmo meitu — Maiju. Pēc īsā dzemdību atvaļinājuma bērns pa dienu bija jāuztīc septiņdesmitgadīgajai Mildas vecmāmiņai, bet jaunā māmiņa katru rītu atslauca pienu, pusdienlaikā pāri pontonu tiltam steidzās uz māju, lai pabarotu mazuli, tad skriešus atgriezās darbā. Tomēr pēc tam, kad 1957.gada martā piedzima otra meita Māra, darbam lasītavā vajadzēja teikt ardievas. Garie darbdienu vakari lasītavā liedza būt kopā ar meitiņām, tāpēc pārcelšana uz jaunveidojamo arhīvfondū nāca tieši laikā.

1965.gadā

Jau 1954.gadā Misiņa bibliotēka tika pievienota LPSR Zinātņu akadēmijas Fundamentālajai bibliotēkai, kļūstot par J.Misiņa Latviešu literatūras nodaļu. Strādājot pie katalogu un krājumu pārkārtošanas, radās doma izveidot arhīvfondū, kurā tiktu saglabāts pa vienam eksemplāram no katra izdevuma, viss labākais no esošā krājuma — grāmatas ar autoru ierakstiem, vecie Misiņa bibliotēkas eksemplāri ar inventāra numuriem no 1 līdz 28 000, protams, vienīgie eksemplāri. Divdesmit piecus gadus M.Laukgale strādāja Skolas ielas nama pirmajā stāvā, kārtojot, veidojot un rūpējoties par arhīvfondū. Pa to laiku nomainījās vairāki J.Misiņa Latviešu literatūras nodaļas vadītāji. 1956. gadā M.Peizumai, kura vēriņi izsekoja savus darbiniekus, kolektīvs izteica neuzticību. Viņas vietā nāca dzīves "filozofs" biedrs Kārlis

Amtmanis, kura mīļākais teiciens bija "štatnaja jediņica sebe rabotu naidjot" ("štata vienība sev darbu atradīs") un kurš mierīgi ļāva lietām notikt bez viņa līdzdalības. Pēc viņa pēkšņās nāves par nodaļas vadītāju kļuva pieredzējušais bibliotēkas darbinieks, bijušais Komplektēšanas nodaļas vadītājs Eduards Arājs, kurš pēc pāris gadiem tika iecelts par Fundamentālās bibliotēkas direktoru. Tad Misiņa nodaļas vadība tika uzticēta bijušajam partijas darbiniekam, vecam pagrīdniekam un krietnam komunistam Arnoldam Zandmanim, kurš kā nacionālkomunists bija zaudējis uzticību un tika atbrīvots no partijas amatiem. Protams, par bibliotēku viņam sākumā bija visai neliels priekšstats, viņš balstījās uz pieredzējušajiem darbiniekiem. Arī M.Laukgale bija par tādu kļuvusi, desmit darba gados iemantojot cieņu un autoritāti kolēģu vidū. Viņas teiktajā ieklausījās, viņu izvirzīja sabiedriskos amatos. Mildas atvērtība, loģiskais prāts un atsaucīgā sirds padarīja viņu par tādu kā neformālo līderi *Misiņos*, viņai prasīja padomu un ar viņu dalījās rūpēs un priekos. Pagājušā gadsimta 70.gadu beigās un 80.gadu sākumā, kad gandrīz visas jaunās kolēģes viena pēc otras devās dekrēta atvaļinājumā, Milda bija neaizvietoājama sarunās arī ar sirmo A.Zandmani, kuru šis demogrāfiskais sprādziens kā nodaļas vadītāju darīja diezgan nervozu.

Darbs nesa gandarījumu, bet alga arvien bija niecīga — 90 rubļu mēnesī. Daudzas vēlmes palika nepildītas, arī augošās meitas ne vienmēr dabūja to, kas bija citiem bērniem. Toties pārpārēm viņām bija pieejama kultūras, mākslas, teātra un literatūras pasaule, jo mamma bija bibliotekāre, bet tētis — Raiņa muzeja direktora vietnieks. Ģimene bija Mildas lielākais prieks. Bērni mācījās labi, vīrs — krietns, uzticams un ļoti saimniecisks, patiess draugs un brīžam arī padomdevējs. Meitenes absolvēja vidusskolu, pēc tam — Latvijas Universitāti, Maija — Filoloģijas, Māra — Ekonomikas fakultāti. Studiju laikā abas arī apprecējās. Nelielajā divstābu dzīvoklītī, kuru Milda ar Ilmāru paši bija palīdzējuši uzcelt 1961.gadā, draudzīgā bariņā nu dzīvoja trīs ģimenes... Tad, kad Milda jau bija divu mazbērnu vecmāmiņa, viņas darba dzīvē ienāca lielas pārmaiņas.

Septiņpadsmit gadi pagāja, pieņemot jauno literatūru, pārbaudot un šķirojot, reizēm arī izvietojot no lasītājiem saņemtās grāmatas, žurnālus un avīzes. Tika saņemta Kultūras ministrijas balva par mūža ieguldījumu bibliotēkas darbā. Ja arī kas nomāca Laukgalītes sirdi, tad to viņa paslēpa dziļi sevī, viņu nevienam nebija jāmierina, viņa pati bija kā stipra klints, kas balsta citus. Miers un stabilitāte vienmēr bija Mildas raksturīgākās īpašības, kaut gan grūti bija atgūt dvēseles spēku pēc dzīvesbiedra Ilmāra nāves 2005. gada vasarā. Viņu mīlasstāsts izbeidzās turpat, kur pirms 59 gadiem bija sācies, — Bārbeles “Lejniekos”, kur abi kopš 1993.gada vadīja savas vasaras. No “Lejniekiem” vīrs devās uz slimnīcu, lai nekad vairs neatgrieztos mājās.

2009.gada 21.janvārī beidzās viņas mūža darbs bibliotēkā. Stipra un nesatricināma viņa pēc valsti piemeklējušās ekonomiskās krīzes diktētās atlaišanas pavēles saņemšanas vadīja savas atlikušās darba dienas ierastajos pienākumos, būdama pateicīga liktenim par viņai atvēlēto ilgo laiku mīļajos *Misiņos*, un tikai

pašā pēdējā brīdī, atvadoties no grāmatām, ar kurām kopā vadīta gandrīz visa dzīve, acis pielīja asarām...

Mūžs ir bijis piepildīts. Prieku dod meitu ģimenes un mazbērni — pavisam septiņi (Maijai — četri, Mārai — trīs bērni) vecumā no četrpadsmit līdz divdesmit deviņiem gadiem. Tā nu iznācis, ka mazbērni pārsvarā ir ekonomisti. Agita un Kristis — ekonomikas maģistri, Mārtiņš — ekonomikas bakalaurs, Zane vēl studē Ekonomikas fakultātē, jaunākie — Matīss un Pauls — ir ģimnāzisti. Mazmeita Anete, kas aizprecējusies uz Valmieru, ir dāvājusi Mildai mazmazdēlu Kristiānu.

Un vēl viņa ir laimīga par to, ka katru dienu varēja nākt uz darbu ar prieku. No tā decembra rīta, kad kā divdesmitgadīga meitene stāvēja pie Skolas ielas 3.nama durvīm līdz pat pēdējai darba dienai, kad, būdama bagāta vecmāmiņa un jau vecvecmāmiņa, drošā solī devās uz Rūpniecības ielu, uz saviem *Misiņiem*. Visu mūžu — uz saviem *Misiņiem*.

(Foto no Maijas Krekles personiskā arhīva)

Vecvecmāmiņa Milda ar mazmazdēlu Kristiānu 2006.gadā

Vasarā laukos ar vīru Ilmāru

2001.gadā — Zelta kāzās 7 mazbērnu lokā